

טאליס בגני הילדים 2018

Starting Strong Teaching and Learning International Survey

מחקר בין-לאומי להערכת מסגרות החינוך לגיל הרך

דוח במבט ישראלי – פרק 2

שיטת המחקר וביצוע המחקר בישראל

2. שיטת המחקר וביצוע המחקר בישראל

בפרק זה מתואר הליך ביצוע מחקר טאליס בגני הילדים בכלל המדינות שהשתתפו במחקר ובישראל בפרט. למחקר טאליס בגני הילדים תקנים מפורטים הקובעים כיצד יש לבצע את שלבי המחקר השונים: דגימה, תרגום, הליכי העברת השאלונים ועוד. תקנים אלו, המוגדרים בפירוט בדוח הטכני של המחקר,¹ נועדו לאפשר בקרה על איכות הנתונים הנאספים באופן שיאפשר להשוות בין כלל המדינות המשתתפות במחקר באופן מהימן ותקף.

על אף הכללים האחידים הנוגעים לביצוע המחקר בכלל המדינות המשתתפות, הייחודיות של ארגון מערכת הגנים בישראל דרשה התאמות מיוחדות. ארגון מערכת הגנים בישראל הוא ייחודי ביחס למקובל במרבית המדינות המערביות ובכלל זה המדינות האחרות שהשתתפו במחקר. במרבית המדינות מערכת החינוך לגיל הרך מאורגנת במרכזים (centers) שבהם יש מספר כיתות גן ומנהלת שמנהלת את המרכז כולו מבחינה אדמיניסטרטיבית ופדגוגית כאחת. בישראל, לעומת זאת, הגנים המיועדים לילדים בגילאי 3-5, והנתונים לפיקוח משרד החינוך, עובדים על פי רוב כיחידות עצמאיות (למעט אשכולות גנים ששכיחותם קטנה יחסית), שבראשן עומדת גננת-מנהלת גן שמנהלת את הגן ואת צוות העובדים בגן. לצורת ארגון ייחודית זו היה צורך לתת ביטוי הן באופן הדגימה של הגנים בישראל והן בשאלונים שהועברו בישראל, כפי שיתואר בהמשך.

2.1. שאלוני המחקר

במחקר טאליס בגני הילדים נעשה שימוש בשני שאלונים: האחד למנהלת המרכז (בישראל- הגננת-מנהלת הגן) והאחר לחברות צוות הגן. השאלונים פותחו על ידי קבוצת מומחים (Questionnaire Expert Group, ובקיצור QEG) שמינה מרכז המחקר הבין-לאומי. קבוצת המומחים כללה מומחים לתחום הגיל הרך, נציגים של ה-OECD, נציג של מחקר טאליס, מומחה דגימה ועוד. בראשה של קבוצת המומחים עמדה מנהלת הפיתוח של השאלונים מטעם חברת RAND, שנבחרה להוביל את פיתוח השאלונים.

פיתוח השאלונים כלל שלבים רבים, שבהם לקחו חלק כלל המדינות המשתתפות במחקר. תחילה המדינות התבקשו לדרג את העדיפויות שלהן ביחס למגוון נושאים ומדדים רלוונטיים שהועלו על ידי קבוצת המומחים ומתוך קבוצת העבודה הוותיקה של ה-OECD בנושא החינוך לגיל הרך (ECEC Network). בישראל השתתפו בדירוג מומחים שונים ממשרד החינוך ומחוצה לו. הדירוגים השונים שוקללו יחד עם הדירוגים של יתר המדינות, וכך התגבש הקונספט הראשוני של המחקר ושל הנושאים שבהם הוא יעסוק. לאחר מכן, בתהליך מורכב ורב-שלבי גובש הנוסח הראשוני של השאלונים שישמשו במחקר והם הועברו על ידי המדינות השונות במסגרת מחקר גישוש שבו קובצו מספר משיבים מהאוכלוסיות הרלוונטיות – בישראל, גננות וחברות צוות חינוכי. המשיבות מילאו את השאלונים ולאחר מכן תושאלו לגבי תשובותיהן במטרה להבין אם השאלות היו ברורות להן, אם סברו שיש נושאים נוספים שלא

¹ הדוח הטכני של מחקר טאליס בגני ילדים לשנת 2018 טרם פורסם. ראו לדוגמה דוח טכני של מחקר טאליס בבתי ספר לשנת 2018, הנשען על עקרונות דומים:

https://www.OECD.org/education/talis/TALIS_2018_Technical_Report.pdf

עלו בתשאלו, ועוד. תיעוד של התחקור שבוצע הועבר למרכז המחקר הבין-לאומי ונעשה בו שימוש לצורך גיבוש השאלונים ששימשו במחקר החלוץ.

כדי להתאים את השאלונים לארגון הייחודי של מערכת הגנים בישראל, השאלונים הגנריים שנבנו – האחד שיועד למנהלת המרכז והשני לחברות הצוות במרכז – עברו התאמה. במקור, השאלון למנהלת המרכז כלל שאלות הנוגעות בעיקר לעבודות הניהול והאדמיניסטרציה הקשורות בניהול המרכז, שבו, כאמור, כלולות על פי רוב כיתות גן רבות, ואילו השאלון לצוות המרכז כלל את השאלות הנוגעות לעבודה הפדגוגית עם הילדים. בישראל, מנהלת המרכז היא הגנת-מנהלת הגן, שלאורך מרבית שעות היום עבודתה עם הילדים היא בעלת אופי פדגוגי, אם כי יש בה גם רכיבים ניהוליים (להרחבה, ראו פרק 1). לפיכך, לאחר התייעצויות עם מארגני המחקר, הוחלט לבנות גרסה ייחודית של שאלון עבור מנהלות המרכז בישראל, היינו עבור הגנת-מנהלות הגן. שאלון זה היה שילוב של השאלונים שנבנו עבור יתר המדינות שהשתתפו במחקר: שאלון מנהלת המרכז שעסק בעיקרו בהיבטים ניהוליים, ושאלון הצוות שעסק בסוגיות כגון סביבת הלמידה והרווחה הרגשית-חברתית של ילדי הגן, הפיתוח המקצועי של אנשי הצוות, העמדות של אנשי הצוות בנוגע לשיטות ההוראה ונושאים אחרים הנוגעים למנהיגות, לניהול ולגן כמקום עבודה. השאלונים – הן זה לגנת-מנהלות הגנים והן זה לשאר צוות הגן – כללו פריטים סגורים בלבד. מרבית הפריטים הם היגדים שלגביהן התבקשו המשיבות לקבוע את מידת הסכמתן או לסמן את התדירות שבה הן עושות פעולה מסוימת.

הליך התרגום וההתאמה של השאלונים היה מורכב וממושך ותאם את הסטנדרטים של ארגון המחקר הבין-לאומי. השאלונים, כתובים באנגלית, הופצו למדינות המשתתפות במחקר שנתבקשו לתרגמם ולהתאים אותם לשפות המשמשות את מערכת החינוך שלהן. בישראל השאלונים תורגמו והותאמו לעברית ולערבית. הליך התרגום של השאלונים נקבע בפירוט על ידי מרכז המחקר הבין-לאומי, והתרגום וההתאמה לעברית ולערבית נעשו בהתאם להליך זה במקביל ובאופן בלתי תלוי לשתי שפות המטרה. הליך התרגום בישראל לווה בהליכים נוספים של בקרת איכות (כגון השוואה בין התרגום בעברית והתרגום בערבית). הליך התרגום המוקפד, על שלביו השונים, נועד להבטיח את איכות התרגום, את הנאמנות למקור, את שימור המאפיינים התוכניים של השאלות (כגון משלב השפה, מורכבות המשפטים ועוד) ואת האחידות הסגנונית, כל אלה נעשו תוך כדי הקפדה על התאמה תרבותית, כך שהשאלות יהיו בעלות משמעות ופשר בהקשר של מערכת החינוך הישראלית בכלל ובהקשר של גני הילדים בישראל בפרט. לאחר סיומו של הליך תרגום השאלונים בכל אחת מן המדינות המשתתפות, ובכללן ישראל, הועברו החומרים המתורגמים למרכז המחקר הבין-לאומי לשם אימות ובקרה של התרגום ואישורו הסופי.

במסגרת מחקר החלוץ, שיתואר בהמשך, השאלונים הועברו למשיבות הן בפורמט אינטרנטי והן בפורמט מודפס, והן יכלו לבחור כיצד להשיב עליהם. המענה לשאלונים בפורמט האינטרנטי היה מצומצם יחסית, ולכן הוחלט כי במחקר העיקרי השאלונים יועברו רק בפורמט המודפס. במהלך מחקר החלוץ, כללו השאלונים לגנת-מנהלת הגן ולחברות צוות הגן 3 גרסאות שבכל אחת מהן שאלות שונות עם חפיפה מסוימת. מהם גובשו לקראת המחקר העיקרי נוסח שאלון אחד לגנת-מנהלת הגן ונוסח שאלון אחד לצוות הגן.

במחקר העיקרי, השאלון של הגנת-מנהלת הגן כלל 67 שאלות, חלקן מרובות היגדים וזמן המענה עליו הוערך בשעה לערך. השאלון לחברות צוות הגן כלל 45 שאלות, חלקן מרובות היגדים ומשך המענה עליו הוערך בשלושת רבעי השעה לערך.²

2.2. מחקר חלוץ

שני השאלונים שפותחו לצורך המחקר הנוכחי (לגנת-מנהלת הגן ולצוות הגן), נבדקו במחקר חלוץ שהועבר כשנה לפני המחקר העיקרי בכל המדינות המשתתפות, ובהן ישראל. מחקר החלוץ נערך בישראל בחודש מאי 2017. למחקר החלוץ היו שתי מטרות: האחת, לבדוק את הפריטים המתורגמים; והשנייה, לתרגל את הנהלים הלוגיסטיים הכרוכים בביצוע המחקר (ובכלל זה יצירת קשר עם הגנים, ניהול הנתונים, חשיפת תקלות לוגיסטיות הקשורות להעברת השאלונים ועוד). בהיבט הבינלאומי, בדיקת הפריטים משמשת גם לבחירת הפריטים שייכללו במחקר העיקרי ולאיתור פריטים המצריכים שינויים. בהיבט הלאומי, מאפשרת הבדיקה לאמת את איכות התרגום ואת ההתאמה של הפריטים. מחקר החלוץ הועבר במדגם של 80 גנים (מחציתם דוברי עברית ומחציתם דוברי ערבית), ובהשתתפות של 80 גנות-מנהלות גן ו-260 חברות צוות בגנים.

2.3. המחקר העיקרי, אוכלוסיית המטרה, מסגרת הדגימה והמדגם בישראל

המחקר העיקרי נערך בישראל בחודשים אפריל-מאי 2018. להלן יתוארו השלבים המרכזיים בביצוע המחקר העיקרי.

אוכלוסיית המטרה במחקר טאליס בגני הילדים כללה את חברות הצוות בגנים שבפיקוח של משרד החינוך, הן גנים ציבוריים והן גנים פרטיים, ללא גנים במזרח ירושלים וללא גנים בחינוך המיוחד. צוות הגן כלל אנשים שלעבודה שלהם עם הילדים יש מרכיב פדגוגי, בכלל זה גנות-מנהלות גן, סייעות, מרפאות בעיסוק, גנות שילוב, סייעות שילוב, מתנדבים, בנות שירות לאומי וסטודנטיות וכן הצוות המשלים בימים חופשיים – גנת משלימה וסייעת משלימה. כל אלו נכללו באוכלוסיית המחקר, ללא קשר להיקף ההעסקה בגן. לא נכללו באוכלוסיית המחקר אנשי צוות שעבודתם עם הילדים אינה כוללת רכיבים פדגוגיים, למשל סייעת רפואית, מבשלת וכדומה.

כמו בכל המחקרים הבין-לאומיים בנושאי חינוך, גם במחקר טאליס בגני הילדים נקבעת שיטת הדגימה על ידי הארגון הבין-לאומי והדגימה בפועל מבוצעת על ידו. מרכז המחקר הלאומי במדינות המשתתפות במחקר אחראי לאפיין באופן מדויק ככל האפשר את המשתתפים השונים הרלוונטיים עבור הדגימה ולתכנן יחד עם הארגון הבין-לאומי את הדרך שבה יבוצע המדגם במדינה. לאחר מכן, מרכז המחקר הלאומי מעביר את מסגרת הדגימה – רשימת הגנים בישראל, למשל – והארגון הבין-לאומי מבצע את הדגימה בפועל. הדגימה במחקר טאליס בגני הילדים הייתה דגימה דו-שלבית. בשלב הראשון נדגמו הגנים/המרכזים

² לנוסח השאלון המלא ראו באתר ראמ"ה:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/MivchanimBenLeumiym/TALIS_gan_yeladim.htm

(יחידת דגימה ראשית). בשלב השני, בכל גן/מרכז שנדגם נדגמו אנשי הצוות ששיבו (בישראל – כל אנשי הצוות השתתפו במחקר).

כאמור מעלה, הארגון הייחודי של מערכת הגנים בישראל חייב התאמה גם מבחינת הדגימה. העובדה כי בישראל אין מדובר במרכזים שלהם מנהלת ואנשי צוות רבים, חייבה התאמה של שיטת הדגימה, כדי להגיע לכיסוי דומה ומייצג של האוכלוסייה, בדומה למדינות האחרות שהשתתפו במחקר. בעוד שבמדינות האחרות נדגמו 180 מרכזים ובהם מנהל מרכז ו-8 אנשי צוות מתוך כלל אנשי הצוות במרכז, שמנינים הגיע לעיתים לכמה עשרות, בישראל נדגמו 424 גנים, ובכל גן נדגמו כלל אנשי הצוות (בממוצע 5.2 אנשי צוות בכל גן בישראל).

כדי להבטיח ייצוג הולם במדגם לכלל הקבוצות והמגזרים באוכלוסייה (מגזר שפה בהתאם לשפה השגורה בגן, פיקוח, רקע חברתי-כלכלי וכיוצא בזה), מְקַבְּצִים בהליך הכנתו של המדגם את הגנים לשכבות (strata), שמהן יִדְגְמוּ גנים על פי שיעורה של כל שכבה באוכלוסייה. שכבות הדגימה מוגדרות בכל מדינה בשיתוף מרכז המחקר הבין-לאומי. שכבות הדגימה בישראל הן: גנים דוברי עברית בפיקוח הממלכתי ובפיקוח הממלכתי-דתי, וגנים דוברי ערבית בפיקוח הממלכתי ערבי, דרוזי ובדואי (לוח 1). בכל אחת משכבות הדגימה, מיונו הגנים על פי האשכול החברתי-כלכלי (גבוה, בינוני נמוך) של הרשות המקומית (במועצות ועיריות על פי האזור הסטטיסטי שבו ממוקם הגן) ושכבת הגיל של הגן (גן לגילאי 3, 4, 5, 4-3, 5-4, 5-3, גילאי 6 צורפו לגיל 5), וכן מיון של הגנים בחינוך הבדואי על פי המחוז הגיאוגרפי (צפון וחיפה לעומת דרום). הגנים נדגמו למחקר בהסתברות שווה, כך שהקצאת מספר הגנים בכל שכבת דגימה עומדת ביחס ישר לגודל השכבה באוכלוסיית המטרה של המחקר, כלומר ייצוג השכבה במדגם דומה לשיעורה במסגרת הדגימה. האומדנים השונים של המחקר מחושבים בעזרת גורמי ניפוח. גורמי הניפוח הם היפוך הסתברויות הדגימה המתוקנות בעבור אי-השבה.

לכל גן שנדגם למחקר נדגמו מראש שני גנים "מחליפים" (מחליף ראשון ומחליף שני), הדומים במאפייני הרקע שלהם למאפייניו של אותו גן. הסיבות להחלפת גנים יכולות להיות שונות: סיבות טכניות (סגירת גן או איחוד עם גן אחר) או סירוב של הגן להשתתף במחקר.³

לוח 1: מספר ושיעור הגנים שנתוניהם נכללים בדוח הישראלי, לפי מאפייני הרקע ששימשו להגדרת שכבות הדגימה

שכבת הדגימה: מגזר שפה, וסוג פיקוח או מגזר	מספר גנים	שיעור יחסי
גנים דוברי עברית	פיקוח ממלכתי	54%
	פיקוח ממלכתי-דתי	23%
גנים דוברי ערבית	מגזר ערבי	15%
	מגזר דרוזי	2%
	מגזר בדואי	6%
סה"כ	417	100%

על פי התקנים של מחקר טאליס בגני הילדים, נדרש שיעור השתתפות של לפחות 75% מהגננות-מנהלות הגן מתוך הגנים שעלו במדגם, ושיעור השתתפות ממוצע של לפחות 75% מאנשי הצוות בגנים שעלו במדגם. מתוך 424 הגנים שנדגמו למחקר בישראל, ב-408 גנים הגננת-מנהלת הגן השיבה על השאלון, ושיעור ההשבה של חברות הצוות היה גבוה מהסף

³ בפועל, ארבעה מבין 424 היו גנים מחליפים לגנים שנדגמו.

שנקבע. בשמונה גנים נוספים הגננת-מנהלת הגן השיבה על השאלון, אך שיעור ההשבה של חברות הצוות היה נמוך מהסף, ועל כן רק מענה הגננות לשאלון נכלל בדוח. בגן נוסף הגננת-מנהלת הגן לא ענתה על השאלון, אך שיעור ההשבה של חברות הצוות עבר את הסף, ועל כן רק מענה חברות צוות הגן לשאלון נכלל בדוח. בשבעה גנים נוספים הגננת-מנהלת הגן לא השיבה על השאלון, ושיעור ההשבה של חברות הצוות לא עבר את הסף. אם כך, ברמת הגנים, שיעור ההשתתפות של גננות-מנהלות גן עמד על למעלה מ-98% מן הגנים שנדגמו למחקר (416 גנים), ושיעור ההשתתפות של צוותי הגן עמד על למעלה מ-96% (409 גנים). ברמת חברות צוות הגן, שיעור ההשתתפות הכולל בישראל עמד על כ-94%. שיעורי השתתפות אלה נחשבים גבוהים ועומדים בתנאים של מארגני המחקר ב-OECD.

בדוח בישראל נכללות תשובותיהן של 1,995 חברות צוות גן מ-417 גנים, מהן 416 גננות-מנהלות גן. בגנים דוברי עברית נכללו 1,577 חברות צוות גן (מהן 319 גננות-מנהלות גן), ובגנים דוברי ערבית נכללו 418 חברות צוות גן (מהן 97 גננות-מנהלות גן). פירוט חברות צוות הגן לפי תפקיד ומגזר שפה מובא בשגיאה! מקור ההפניה לא נמצא. לעיל.

מידת ההיענות של גנים מהמגזר החרדי להשתתפות במחקר לא הייתה ידועה מראש. על כן, הוחלט כי הדרישה המינימלית לגודל מדגם, כפי שהוגדרה על ידי הארגון הבין-לאומי, תיענה במלואה, תוך הישענות על גנים שאינם מהמגזר החרדי, והללו יהוו את המדגם העיקרי בישראל, כמתואר לעיל. נוסף על כך, וכדי לייצג נאמנה את כלל אוכלוסיית הגנים בישראל, נדגמו עוד 130 גנים מהמגזר החרדי, כאשר שכבות הדגימה בגנים בפקוח החרדי היו: גנים בהם בעיקר בנים, גנים בהם בעיקר בנות, וגנים מעורבים מגדרית. ואכן, שיעורי ההיענות להשתתפות במחקר בגנים במגזר החרדי היו נמוכים יחסית, ורק ב-65 מהגנים הגננת-מנהלת הגן השיבה על השאלון, וב-64 מהם גם שיעור ההשבה של צוות הגן היה גבוה מהסף שנקבע (קרי שיעור השתתפות של כ-50% בלבד). לאחר ביצוע המחקר ולאור שיעורי ההשתתפות הנמוכים יחסית במגזר החרדי, נוצר חשש כי הגנים שהסכימו להשתתף אינם מייצגים את כלל אוכלוסיית הגנים החרדיים וכי ייתכן שאלו האחרונים יש מאפיינים שונים מאלו שהשתתפו במחקר, ועל כן הוחלט בהתייעצות עם הארגון הבין-לאומי לא לכלול אותם בדיווח הבין-לאומי, אלא בדיווח לאומי (פנים-ישראלי) נפרד, שיתפרסם בשלב מאוחר יותר.

2.4. הליך איסוף הנתונים

כחודש לפני ביצוע המחקר, מרכז המחקר בישראל יצר קשר בדוא"ל ובטלפון עם המפקחות של הגנים שנדגמו, והן נתבקשו להעביר מידע על אודות הגננות-מנהלות הגן בגנים שנדגמו – שם מלא, מספר טלפון נייד, ומספר הטלפון בגן. המפקחות נתבקשו ליצור קשר עם הגננות שנדגמו ולעדכן אותן כי בעוד ימים מספר יפנו אליהן ממרכז המחקר. לאחר מכן מרכז המחקר יצר קשר עם הגננות ואסף מהן את כתובות הדוא"ל שלהן, כדי לשלוח להן מידע מפורט על אודות המחקר וכן טופס מקוון שבאמצעותו נאספו פרטים על חברות צוות הגן. בטופס המקוון שנשלח לגננת-מנהלת הגן היא נתבקשה למלא מידע על אודות כלל חברות צוות הגן: שם מלא, פרטי קשר, תאריך לידה ותפקיד בגן. על בסיס מידע זה נשלחו לאחר מכן השאלונים לגנים.

השאלונים הופצו לגנים באמצעות חברת שילוח. כל גננת-מנהלת גן קיבלה לידיה חבילה ובה שאלונים ממוענים אישית לכל אחת מחברות הצוות הרלוונטיות. כל אחד מהשאלונים הושם

במעטפה נפרדת כדי לשמור על חסיון התשובות של חברת הצוות, שהתבקשה להשיבו למעטפה לאחר המילוי. לתהליך ההשבה הוקצו כשבועיים, שבסופם ולאחר שוידאה שכלל חברות הצוות השיבו את השאלונים המלאים, תואם שליח שאסף את השאלונים המלאים מידי הגננת-מנהלת הגן.

בכל מדינה מונה בֶּקֶר איכות לאומי עצמאי על ידי מארגני מחקר טאליס בגני הילדים. הבֶּקֶר הוכשר באמצעות חומרי קריאה רלוונטיים שנשלחו אליו והשתתפות בסדנה שאורגנה על ידי המרכז הבין-לאומי. לצורך בקרה על אופן העברת השאלונים ומילוי אחרי הנהלים שנקבעו הוא ביקר ב-20 גנים שנדגמו באקראי על ידי מארגני המחקר. הבֶּקֶר מילא דוחות מפורטים על ההתנהלות בכל אחד מהגנים שבהם ביקר והעבירם ישירות למארגני המחקר. ככלל, העברת השאלונים בישראל התנהלה כסדרה ולא נצפו בעיות מיוחדות ו/או חריגות יוצאות דופן מן הנהלים.

2.5. עיבוד נתונים

השאלונים נאספו על ידי מרכז המחקר בישראל והועברו לסריקה שבאמצעותה פוענחו השאלונים המלאים וחולצו מהם תשובות המשיבים. לאחר מכן בוצע הליך טיוב לקבצים והם הועברו למרכז המחקר הבין-לאומי לצורך המשך טיוב הנתונים וניתוח התוצאות. בשלב זה התבקשו מנהלי המחקר בכל מדינה לבדוק אם יש ממצאים חריגים העשויים להעיד כי שאלה זו או אחרת לא הובנה כראוי. בישראל לא נמצאו בעיות חריגות.⁴ כאמור, מרבית הבעיות בתרגום ובהתאמה התרבותית התגלו עוד בשלב המחקר החלוץ והן תוקנו בטרם נערך המחקר העיקרי.

2.6. דיווח והצגת הנתונים

מחקר טאליס בגני הילדים מושתת על מילוי שאלונים, קרי דיווח עצמי של צוות הגן. הדבר עלול לטמון בחובו הטיות משני סוגים עיקריים, שמקורן בדרך שבה אנשים נוטים להשיב לשאלונים. ראשית, ישנה נטייה לרצייה חברתית (social desirability), קרי אנשים נוטים להשיב בדרך שתיתפס באופן חיובי על ידי אחרים. כך לדוגמה, נמצא במחקרים שמורים אשר מתבקשים לדווח על הפרקטיקות שהם מיישמים בכיתותיהם, נוטים לדווח יותר על שימוש בפרקטיקות שנחשבות, לתפיסתם, איכותיות ומקדמות למידה, מאשר לדווח על אלו שבהן הם משתמשים הלכה למעשה.⁵ שנית, ישנה הטיה תרבותית (cultural bias), כלומר אנשים נוטים לפרש ולשפוט היגדים או תכנים שונים שעולים מהשאלונים תוך התבססות על מדדים וסטנדרטים המוטמעים בתרבותם.⁶ כדי לצמצם הטיות אפשריות אלו, עורכי המחקר

⁴ אף כי ראוי לציין ששאלות בודדות בלבד נגעו בישראל להיבטים שהם מעט שונים מאשר במדינות אחרות, כפי שמרכז המחקר בישראל צפה והתריע מבעוד מועד.

⁵ לדוגמה ראו:

Muijs, D. (2006), "Measuring teacher effectiveness: Some methodological reflections", *Educational Research and Evaluation*, Vol. 12, pp. 53-74, <http://dx.doi.org/10.1080/13803610500392236>.

⁶ לדוגמה ראו:

He, J. and F. Van de Vijver (2013), "Methodological issues in cross-cultural studies in educational psychology", in Liem, G. and A. Bernardo (eds.), *Advancing crosscultural perspectives on educational psychology: A festschrift for Dennis McInerney*, Information Age Publishing, Charlotte, NC.

נקטו מספר גישות, המתבטאות הן בעיצוב שאלוני המחקר והן בדרכי הדיווח על הממצאים. כך, כדי להפחית מן הרצייה החברתית, חלק מן השאלות מתייחסות למאפיינים של כלל צוות הגן, וחלק אחר מן השאלות מתייחסות לאירוע, למצב או למועד ספציפי, ובאופן שאינו מזמן התייחסות כוללת. לדוגמה, שאלות המתייחסות לדרכי העבודה המאפיינות את אנשי הצוות בגן ולא את הנשאל אישית (אף כי הדבר כרוך באיבוד מידע לגבי השונות בין פרטים בצוות הגן) או שאלות הנוגעות למאפייני הילדים והצוות ביום עבודה מסוים (למרות שמידע כזה עשוי לייצג פחות את הנעשה בגן לאורך זמן). כדי להפחית מן ההטיות התרבותיות, לעיתים מדווחים על צבר תשובות יחד, כך שניתן פחות ביטוי לדיווח על קטגוריות הקיצון (לדוגמה: בשיעורי ההסכמה מדווחים יחד אלו שצינו "מסכים" ו-"מסכים מאוד" עם היגד נתון, או בדיווחים על תדירות התרחשות מסוימת, כמו למשל שימוש בפרקטיקה, מדווחים יחדיו אלו שצינו "לעיתים קרובות" ו-"תמיד או כמעט תמיד"), ולעיתים מדווחים על שלושת ההיגדים שזכו לשיעורי הדיווח הגבוהים ביותר בכל מדינה שהשתתפה במחקר, גם אם שיעורי הדיווח בין מדינות שונים מאוד.

בשל השונות הרבה במאפייני מערכות החינוך לגיל הרך בקרב המדינות שהשתתפו במחקר טאליס הראשון בגני הילדים לשנת 2018, והמיעוט היחסי של המדינות שהשתתפו בו, החליטו מארגני המחקר שלא להציג את השיעור הממוצע הבין-לאומי, שחושב על פי מיצוע תוצאות השאלונים במדינות שהשתתפו במדדים ובאינדיקטורים השונים למחקר (להלן – ממוצע המדינות), למעט במקרים מעטים שבהם ההתייחסות הייתה לכלל צוות הגן.

זאת ועוד, בשלוש מבין המדינות שהשתתפו במחקר – טורקיה, איסלנד ויפן – לא קיימת הבחנה מبدלת בהגדרת התפקיד בין גננות ובין הצוות המסייע, ועל כן נתוני מדינות אלו אינם מוצגים בתרשימים ובטבלאות המשווים בין הגננות ובין הצוות המסייע. כמו כן, שיעורי ההשבה בדנמרק היו נמוכים מן הסף שקבעו מארגני המחקר, ומשום כך, ייתכן שנגרמו הטיות באומדנים המדווחים, דבר שעלול ליצור גם מצג שווא (או אי-דיוקים לפחות) בנוגע לדנמרק, להגביל את תוקף ההשוואה לשאר המדינות ולהטות את הממוצעים הבין-לאומיים. בשל כך, הוחלט על ידי מארגני המחקר ב-OECD לפרסם רק חלק מן הנתונים של דנמרק, ובנפרד משאר המדינות, ולא להכליל נתונים אלה בממוצע הבין-לאומי של המדינות שהשתתפו במחקר.⁷ החלטות אלו אומצו גם בדוח המחקר הישראלי, אשר מספק מידע מקיף ומעמיק על הגננות והצוות המסייע – שתי אוכלוסיות המובחנות היטב זו מזו בישראל. בה בעת, יש לזכור שבדיווחים על כלל צוות הגן, נכללים אנשי צוות נוספים שאינם בהכרח גננות וצוות מסייע (כמו לדוגמה: צוות משלב וכן סטודנטיות בעבודה מעשית) וכן שהשיעורים היחסיים של אוכלוסיות אלו הנכללות בצוות הגן שונים בין מדינות שונות, שהדבר עשוי להסביר הבדלים בין מדינות בדיווח על כלל צוות הגן.

בשל ההבדלים הניכרים בישראל בין הגננות וחברות הצוות המסייע בכל האמור להיבטים שונים של הגדרת התפקיד ותחומי האחריות, דרישות קדם של הכשרה, השתתפות בפעילויות לפיתוח מקצועי ועוד – הרי שבכל פרק נפתח בתיאור כללי על אודות הממצאים בכלל צוות הגן בישראל לעומת ממוצע המדינות שהשתתפו במחקר, ולאחר נספק תיאור

⁷ החלטה זו אמנם שונתה בסמיכות רבה לפרסום הדוח הבין-לאומי, אך ללא הצדקה מתודולוגית, והיא יושמה באופן חלקי בלבד, כלומר בעבור חלק מנתוני המחקר ולא כולם. אי לכך, וכדי לשמור על הלימה בין הנתונים המוצגים לאורך הדוח כולו ומתייחסים באופן גורף ל-8 מדינות, ומתוך הכרה בהשלכות של הכללת מידע שעלול להיות לא מייצג ומוטה, בישראל הוחלט להישאר נאמנים להחלטה המקורית ולא לכלול את נתוני דנמרק בדוח.

מפורט על אודות כל היבט, תוך הפרדה בין הגנות והצוות המסייע בישראל, לעיתים תוך מבט בין-לאומי משווה אל מדינות שבהן קיימת הגדרה מובחנת ומבדלת בין הגנות והצוות המסייע בצוות הגן.